

ליילות קלבריה

אם איטליה דומה לרגל הנועטת בכדור (סיציליה), קלבריה היא החלק הקירמי של כף-הרגל. בשבוע שעבר דינרגתי את כף-הרגל. איטליה לא צחקה. היא כלל לא הרגישה בי. הייתי כמו חידק ועורוי, הנוסע ברכבת של חידקים לאורך החלק התחתון של הבוהן הגדולה. היה לי הרבה זמן להרהר בלילות על קלבריה. איראפטר היה לישון. היה חם. חם מאוד.

כבר ברומא היה החום כבר מנשוא. מעלה אחת או שתיים יותר מאשר בתל-אביב, אך בלי רוחיים התל-אביבית. האוויר עמד והיה לו והביל. גם ביום, גם בלילה. האגדה אומרת שבאדמת הים-התיכון התפתח כמשך אלפי שנים סיגנון-בניה, המגן מפני החום. שטויות. בבתים האיטלקיים חם ומחניק יותר מאשר בחוץ. האיטלקים כיום למיזוג-האוויר. האימפריה הרומית התקיימה בלעדיו. כלילה מנסים לישון במאחורי חלונות פתוחים. בבוקר חודרת השמש הוורחת לחדרה-השינה.

בקלבריה היה עומס-החום קצת פחות גרוע, במעלה אחת או שתיים. היתה קצת רוח מן הים. אבל בבתים היה חם מאוד. היה זמן לחשוב בלילות.

חשבתי על היסדה-תיכון. על הים. השמש. האקלים. והשפעת כל אלה על העמים ועל בנייה-האדם. בארצות-החום דורשת העבודה מאמץ גדול יותר. החום מפתה לבטלה. בקלבריה זה בולט מאוד. לעיתים נרמה ששום דבר אינו מתפקד, ואף אחד אינו עובד. הומונטי לאירוע יפה — פסטיבל יסדה-תיכון, שנמשך כמה ימים. ככל ערב נערך סימפוזיון על בעיה יסדה-תיכונה (פוליטי, כלכלית, אקולוגית). לפניו ואחריו הוקרנו סרטים יסדה-תיכונים. הופיעו להקות יסדה-תיכונות. אני הומונטי עליידי אחד ממוסדות הממשלה המחוזית להשתתף בריון על הבעיה הפלסטינית. האירוע כולו התקיים במין קומפלקס של אולמות וביתנים. השיך למחוז.

כשנחתתי בנמל-העופה הקטן של רג'ירדי-קלבריה, בציפורן של הבוהן, המתין לי שם צעיר מטעם המארגנים. הוא לא הכיר אותי. לא היכרתי אותו. הוא לא שמע על האפשרות לנופף בשלט. אחרי שעה לקחתי מונית, והוא המשיך להמתין.

במלון שכרו לדרשום את הזמננה. לא היה מקום. בסוף סדרו לי חדר. החשמל לא פעל בו. מצאו לי חדר אחר. במלון היה מיזוג-אוויר מרכזי. הוא לא פעל. לא נורא. רג'יו היא עיר יפה, ובה שדרה ארוכה לאורך-הים. נמל קטן, ארמונות.

כפארק שבו אמור היה האירוע להתקיים, לא היה שילוט. חיפשתי את המארגנים. איש לא ידע היכן הם. נסעתי מאות מטרים אנה ואנה. בחום הלוהט. אמרו לי שאין צורך לרייק לריון. זה לא יתחיל בומן. זה אף פעם לא מתחיל בומן.

אבל האנשים היו נחמדים מאין כמוהם. יחד עם כמה צעירים וצעירות הקשורים איכשהו לאירוע — לא גיליתי איך ובמה — אכלתי במקום ארוחת-צהריים טובה, ספאגטי עם חסילונים ויין שוחחנו. היכרנו אף את רעהו. צעירה יפהפיה שאביה גרמני ואמה איטלקיה, שנראתה כאיטלקיה מושלמת ושיורבה גרמנית מושלמת. פסל אוסטרי צעיר, שנתקע בעיירה הסמוכה זה כמה שנים, ושאירכ את הקשר עם העולם ועם קורט ולדהיים. חברה נחמדים.

ישבנו על ספסלי-עץ, סביב שולחנות-עץ פשוטים. בצל העצים, והיה נעים. לא היה חשק לקום. היה צורך לטפל. ניפשונו טלפון. אחד לא פעל. שני לא פעל. אחרי חיפושים רבים מצא מכשיר שפעל. השיחה עם איש בעיירה סמוכה, שנמעה כאילו התנהלה עם כוכב רחוק. באנחה של הקלה חזרנו לצל. מה לעשות, הטלפון אינו המצאה יסדה-תיכונה.

ארוחה אצל ג'ובאני

למחרת נסעתי עם לוצ'אנו ירדי לבקר ירדי שלו בתחתית הבוהן, במקום ששמו נובה (מתחרו עם כובע). נסענו ברכבת שהתנהלה לה בעצלתיהם. היא עצרה הרבה פה ושם, לעיתים בלי סיבה הנראית-לעין. מה יש למהר? עברנו על פני מיפעל אריר לויקוקנפט. מיפעל חדש, מבהיק, קילומטרים של מכוונות וצינורות. מיתקנים מתוחכמים. מרשים מאוד.

המיפעל הזה לא עבר יום אחד בחייו, העיר לוצ'אנו. הממשלה הקימה את המיפעל, במיסגרת המדיניות הממלכתית, לפתח את הדרום הנחשל, משהו כמו קידום עיירות-הפיתוח אצלנו. הושקעו בו הרבה עשרות מיליוני דולרים. כל מי שהיה צריך, קיבל את חלקו. בעיקר המאפיה. אבל כשהמיפעל הושלם, לא רצה איש לתפעל אותו. יותר כראי לזקק נפט בצפון היעיל, או בחוף האדריאטי.

כך עומד המיפעל כמצבה נוצצת לשופר-דבר. אולי לרוח של קלבריה.

בובה היא עיירה קטנה, העולה מן הים ומתחת-ההרבת שבתחתית, מדרגות-מדרגות. כל רחוב הוא מעל לרעהו, כמו טראסות, וכדי להגיע אל מקום-הצפון היינו צריכים לטפס על מדרגות הרבה.

בראש גרם מדרגות אחד גרים ג'ובאני ומאריה, עם הילדים והסבתא. בבית קטן של שתי קומות. הכניסה היא ישר למיטבה. ועל הרלת היה תלוי מסך של בד מוחרר, כדי לאפשר לאוויר להיכנס. זה לא עזר. בבית שרר חום-אימים. לא יכולתי לאכול מפאת החום, והעמתי פנים כאילו כבר אכלתי.

נסענו לשפת-הים מררום לעיירה — במקום הדרומי ביותר

של הרגל האיטלקית. מן הכביש זה היה מראה מרהיב. קילומטרים של חוף מבהיק, ריק מאדם. פה ושם סירה קטנה וצינורית. כשיורנו לחוף, השתנה הרושם. לא היה שם אף רג'יר אחד של חול. קילומטרים של ויפויף לוהט. ותחתית הים עצמו היתה כולה

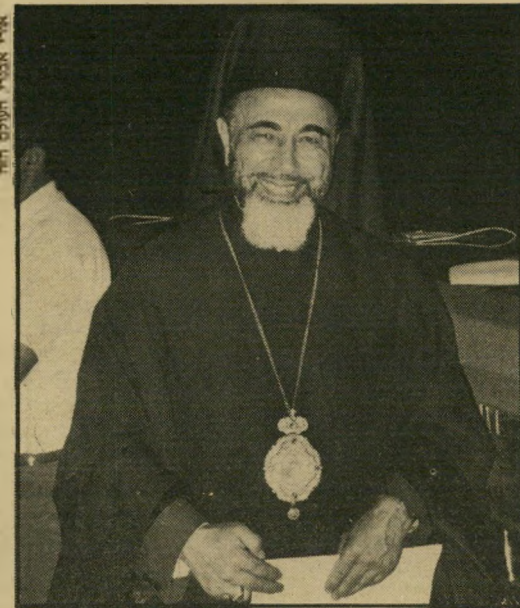

מכוסה כאבנים גדולות. (איננו מודעים בארץ לעובדה שחופי החול הנהררים, שארצנו מבורכת בהם, נררים מאוד ביסדה-תיכון.) לוצ'אנו וג'ובאני לבשו חליפות-גומי ונכנסו לים, לרוג מתחת לפני המים. ג'ובאני הוא פקיד בעיירה. הוא לא הלך באותו יום לעבודה, והצהיר שהוא חולה. כל אנשי העיירה ראו אותו הולך לרוג. אין דבר. בכל העיירה לא ראתי אף איש אחד השקוע בעבודה מאומצת. איך אפשר, בחום כזה? הכאתי איתי בגררים רגיל. ג'ובאני ואשתו ביקשו ממני להחליף אותו בכגרים אחר, הדומימי-כנסיים. ניסו להסביר לי באיטלקית ובאנגלית רצועה שזה מטעמי צניעות. אולי אצטרך ללכת ברחוב בעיירה.

ישבתי שעתים-שלוש על שפת-הים. שני הגברים צללו בים, הביאו רגים, גם תמנון. פה ושם הופיעה מישפחה והתמקמה על שפת-הים. במרחק רב זו מזו. מפעם לפעם עברה בים מיפרשית. היה שקט גמור. ויחפוש, כפי שלא היה לי מזה הרבה שנים. ישבתי והירתי. על היסדה-תיכון. השמש. האקלים. והשפעת כל אלה על אופי העמים ובנייה-האדם.

הנוף של קלבריה — הים, הגבעות הצחיחות, החומות — יכול היה להיות גם בכל מקום אחר לאורך היסדה-תיכון. ביוון, במארוקו, בספרד, בתוניסיה. בתורכיה. בגליל. בלבנון. מעבר לרכס הראשון יש שימון של גבעות. שם שולטת המהדרה הקלברית של המאפיה. מי שנמלט מפני החוק, החוק לא ימצא אותו שם.

ישבתי שעות-החמה חזרנו לביתו של ג'ובאני. ישבנו לפני פתח הבית, בסמיטה העתיקה, שרוחבה שני מטרים, מול כניסת הבית שממול. שוחחנו עם השכנים, וקנים, ילדים. שוחחנו איש עם רעהו. החום פחת. היה נעים לשבת ולשוחח, לשתות בירה, לרבר על זה ועל דא. רברים חשובים ולא-חשובים. ערכ יסדה-תיכונה. כך ישב דודי המלך על גג ביתו והציץ בכתב-שבע. מאריה, אשתו היפה של ג'ובאני, שופעת-חיים. בצהריים הדהימה אותי בשטף ריבורה, שלא הבנתי מילה ממנו, אך שהעבר מסר כללי של עליונות, חיות, ירדות. אמא צעירה בעיירה נירדת. הופתעתי לשמוע שלמרה ביולוגיה. עכשיו, אחרי

הבישוף הילריון קאפוצ'י

שילדה בן ובת, כבני שלושי-ארבע, היא רוצה. להגשים את עצמה. (את זה הבנתי גם באיטלקית). להמשיך ללמוד. בינתיים הכינה אמו של ג'ובאני את ארוחת-הערב. היא רק כארבע-חמש שנים מבוגרת ממני, אך הרגשתי כאילו הייתי בנה. אשה קלברית חסרת-גיל. בת אלפי שנים, כסופת-שיער, שחומת עור. עבר עליה הרבה. תקופת מוסוליני. (אבי היה תמיד סוציאליסט, ממחר ג'ובאני להודיע). הכיבוש. התקופה החדשה. למרות מחאותינו המנומסות, הגישה לכולנו סעודת-ערב ענקית. אכלנו במרכז המיטבה. בעליה-בית, האורחים, הילדים, סביב שולחן-האיכרים הגדול.

ואינו ארוחה: אחת הטובות שאכלתי בחיי. לא היה בה דבר שלא היה מתוצרת עצמית. יין מתוצרת עצמית. קותלי-חזיר מיובשים מתוצרת עצמית. כל מיני מתאבנים נהררים בשמורת, שלא ידעתי ממה הם עשויים. ג'ובאני צחק ממני, כאשר ניחשתי שאחד מהם הוא קאלאמרי. האיץ כי לאכול עוד ועוד, ובניגוד לאחרים. שהיו מנומסים, אכלתי כמויות אדירות, לשימחת הכל. אחרי כמה בקבוקי-יין ואוכל מצויין זה, גברה העליזות בחדר. השיחה קלחה. מעל לכל שררה ירדות, ירדות לשמה — שהרי אותי לא הכירו כלל, ולוצ'אנו הוא סתם חבר, הגר במרחק של מאות קילומטרים, ושבו רק מפעם לפעם כדי לצלול ולרוג. שמחו לבואנו, שמחו לסעוד איתנו, שמחו לשוחח איתנו. כל זה הוא חלק מהווי אחר — החום, חוסר-היעילות, שימחת-החיים, הירדות, האבה-האוכל, הקצב האיטי של החיים. היסדה-תיכון.

דחיפה קטנה לאלוהים

ידעתי שבסימפוזיון על הבעיה הפלסטינית ברג'ירדי-קל' בריה תופיע אישיות פלסטינית. לא ידעתי מי. כשנכנסתי לאולם, נוכחתי לדעת שזהו הבישוף הילריון קאפוצ'י.

לרגע היססתי. לא ידעתי אם אני מפר את החוק או לא. אך עד כמה שידוע לי, קאפוצ'י אינו ממלא תפקיד באש"ף. הוא היה אסיר ביטחוני בישראל, ומאו הוא מכהן בוואתיקאן. החלטתי שלא אכרח מוויכוח נוקב איתו.

אמרתי בריון את שלי: שאני פטריטו ישראלי, ישראל זכאת להתקיים בשלום ובביטחון, שהתנועה הציונית היתה תנועת שיחרור לאומית כמו התנועה הלאומית הערבית, שעל שני העמים, הישראלי והפלסטיני, לחיות במולדת המשותפת בשתי מדינות לאומיות נפרדות, זו לצד זו, בשלום ובשיתוף-פעולה. היה ויכוח. נאמרו דברים חריפים על מישטר-הכיבוש. לבסוף עלה קאפוצ'י, בגלימתו השחורה, ודיבר.

האיש הצטייר בעיניי תמיד כאדם קיצוני, אדם שעור אישית כהכנת פיגועים בארץ. הייתי מוכן לנאום אנטי-ישראלי קיצוני, והבטחתי לעצמי מראש את הזכות להשיב.

תחת זאת השמיע קאפוצ'י את הנאום העיקרי ביותר למען השלום ששמעתי אי-פעם מפיה של אישיות פלסטינית בכירה. הוא דגל בפירוש בזכותה של ישראל להתקיים בכבוד. הוא תבע את אותה הזכות לעם הפלסטיני. שני העמים הם בני-אברהם. שניהם אוהבים את הארץ. הם צריכים לרדת מדרד-האלימות ולמצוא את הדרך לחיות בשתי מדינות חופשיות, בשלום ובאחוה. כמה זמן עוד ייהרגו הילדים משני הצדדים? הרי בסוף, אחרי נהרות של דם, יושג אותו ההסדר שניתן להשיגו כיום.

הוא הסכים איתי על הצעד הבא: כינוס ועידה בינלאומית, בהשתתפות ישראל ואש"ף. דבריו נאמרו בסגנון של דרשה רתית, בתלהבות שהרביקה את הקהל, והסגנון הפייסני היה כה משכנע עד כי היה נובה שניתן לכרות שלום בלבד. במקום. אחרי הריון הומוני המארחים את כולנו לארוחה משותפת גדולה, לאורך שולחנות-עץ ארוכים בגן, בין העצים. קאפוצ'י תפס מקום מולי, ושוחחנו.

יכולתי לחשוך שמא הפייסנות שבנאומי היתה מחושבת. אך כשיחה הארוכה דיבר האיש בצורה שלא השאירה אצלי ספק לגבי כנותו.

הוא התעניין בצרותיו של רפי לוי, דיבר על טדי קולק ואישים אחרים שהכיר. גם לפני מלחמת ששת-הימים כיהן כבישוף של העדה הקאתולית-יוונית בכל הארץ, וביקר פעמים רבות את בני-ערותו בצד הישראלי של הגבול.

על ירושלים דיבר בעצבות, כגעועים עמוקים. הוא תמה אם יראה אותה אי-פעם שוב.

הוא לא התחמק מדיבור על המעשה, שהביא אותו לכלא הישראלי. "מה הטענה נגדי? הרי לא הגנבתי נשק אל מחוץ לגבולות הארץ, כדי לעסוק בטרוור. הכנסתי נשק אל תוך הארץ. לעם כבוש יש זכות טבעית להגנה עצמית, להתנגדות לכובש. פעלתי למען עמי."

(לדעת כל הפלסטינים, טרוור הוא רק מה שעושים בחוץ לארץ. בארץ זוהי התנגדות לגיטימית).

אבל האלימות לא תוכל לשום מקום. לא הפלסטינים ולא הישראלים ייצאו נשכרים ממנה. כולנו עייפים. הפלסטינים עייפים מן המלחמה. הישראלים עייפים ממנה. העולם הערבי עייף מלעזור לפלסטינים. העולם כולו עייף מלשמוע על הבעיה. האם לא הגיע הזמן לעשות שלום. להניח לישראלים לחיות בביטחון במדינתם. להניח לפלסטינים לחיות בשלום במדינה משלהם?

לפני כן, אחרי נאומי של קאפוצ'י באולם, אמרתי שאיני רתי, אך שברצוני לציט דברים שאמר פעם ירדי המנה, ג'ורג'ו לה-פירה, ראש-העיר הקאתולי הארוך של פירנצה: "אלוהים הוא כלי-יכול. אם הוא רוצה, הוא יכול גם לעשות שלום בין הישראלים והפלסטינים. אבל הוא רוצה שידחפו אותו"